

Att resa med kolleger

Text och foto: överläkare Martin Smedebøl, Kalundborg, Danmark

Översättning: överläkare Anne-Marie Persson, Karlskoga

Den danska anestesioverläkaren Martin Smedebøl har genom de senaste 10 åren arrangerat 4 – 5 årliga studie- och upplevelsesresor för läkare, sjuksköterskor och andra med intresse för hälsoförhållande i andra länder. Också läkare från Norge och Sverige har deltagit i resorna. Kommande projekt är ”Stor Nordisk Nyårs-Kinaresa 2005”, 30 läkare/sjuksköterskor från Norge, 30 från Sverige och 30 från Danmark får där möjlighet att uppleva en bit av Kina. Och i februari 2006 arrangeras en resa till Kambodja-Laos, där vi bl.a. skall hälsa på den svenska sjuksköterskan Kerstin Hansen, som 2005 fick svenska FEMINA’s Special Difference Award för sitt arbete med att ge svenskt barnhjärtkirurgisk bistånd till Kambodjas barn.

Gandhi’s visa ord: ”Oavsett vad du gör är det utan betydelse – men det är viktigt att du gör det!”

Den danske Prins Henrik arbetade en period i sina ungdom, som reseledare för engelska och amerikanska turister på besök i Frankrike. I sin självbiografi ”SKÆBNE FORPLIGTER” skriver han om sina erfarenheter: ”Att vara reseledare är inte någon semester! Man skall vara en enmansorkester och en effektiv organisatör: dela ut hotellrum, övervinna och klara oförsedda händelser, förklara, uppmuntra, få folk att le, skynda till ett sjukhus i samband med en nödsituation... Det är en krävande uppgift, mitt emellan att vara herde och ciseron. Man skall vara tusenkonstnär: medla mellan personer som har blivit ovänner, rådgiva i köp av parfym, balansera på osäkra rutiner, själasörjare för ensamma damer, promotor för försäljning av lokala produkter. Då jag var student, mottog jag med tacksamhet de drickspengar som gavs till mig vid resans avslutning”.

Mina erfarenheter som reseledare har också varit hårt arbete, och speciellt har arbetsinsatsen legat i förberedelsen av de olika reseprojekten. Men det har också givit mig många trevliga upplevelser. Innan den första resan till Beijing bad jag om goda råd hos min kollega Bjørn Østerbye, som hade varit reseledare och läkare för veckotidningen HJEMMET. Han förklarade: ”På en resa är det alltid några som frågar om namn på växter och träd. Det vet jag inget om, men då säger jag, att jag naturligtvis känner till den växten, men inte kan komma ihåg det danska namnet. Men på latin heter den Vulgaris, och så vitt jag kan se, liknar den, den vanliga Vulgaris!”. I Beijing blev jag tillfrågad hur ofta Kejsaren i Kina badade. Och då vi passerade Den Förbjudna Staden kom frågan: ”Ska vi bo på det där hotellet?”

Den som reser, ser mera än den äldste på hemorten (sydafrikansk ordspråk)

De senaste 10 åren har jag varit involverad i några medicinska studieresor, som danska DAGENS MEDICIN har arrangerat för läkare och annan sjukvårdspersonal. Resorna har gått till Beijing, Vietnam, Caribien, Cuba, Sydafrika, Indien, Thailand och Kambodja. Gruppernas storlek har varierat mellan 25 och 80 personer, och totalt har över 1000 personer deltagit i dessa resor; många har deltagit i flera av resorna. Vi har alltid haft lokala guider, och de flesta har visat sig ha hög utbildningsnivå och goda språkkunskaper och människokänedom. Men asiater har ofta problem

med engelskt uttal – speciellt r och l ljudet. I Hanoi hade vi en duktig guide, som var stolt av att staden hade välfungerande ”electric-city”, och då vi kom till Bangkok, fick vi en vacker ung kvinnlig guide, som stolt introducerade sitt land som ett ”modern demo-crazy with free erections every fourth year”.

Det är lätt att få tusen recept, men det är svårt att bli botad (kinesisk ordspråk)

Det har varit ett nöje att få uppleva några av världens mest berömda sevärdheter i sällskap med trevliga kollegor. Vi har vandrat på Kinesiska Muren, i Sommarpalatset och Den Förbjudna Staden i Beijing. Vi har varit på Robben Island, där Nelson Mandela föreläste på ”University of Struggle” under sin fängelsestid. Vi har sett världens största religiösa byggnadskomplex – Angkor Wat i Kambodja, och vi har hållit möte med generalsekreteraren för Thailands Röda Kors. Vi har bott på det traditionsrika Beijing Hotel nära Den Himmelska Fredens Torg och på Hotel Nazionale i Havana, där amerikanska gangsters och filmstjärnor levde när Castro kom till makten. Vi har under fullmånens sken ätit hund i Vietnam, smakat krokodil på Cuba, fått zebra- och giraff-biff i Sydafrika, smakat på stekta skorpioner och druckit ormblood och galla i Kina. Vi har ridit på kamel i Rajasthan’s öken och njutit Taj Mahal i solnedgången. Vi har ridit till Ambra Fort på en elefant, och sett Taffelberget i Cape Town från ett ”Sunset Champagne Harbour Cruise” i en stor elegant segelbåt. Vi har ätit kejsarmiddag på Fangshan restauranten i Beijing’s Beihei park, var änkekejsarinnan Cixi höll hov för 100 år sedan. Vi har också deltagit i en kunglig middag i den vietnamesiske kejsarstaden Hue – här blev vi alla före måltiden klädd i vietnamesiska kostymer från Kejsar Ming Mang’s tid. Vi har njutit av utsikten från baren på taket av Rex Hotel i Saigon som CIA-agenterna under Vietnamkriget, och vi har som Graham Greene druckit long drinks i Hotel Continentel. Vi har ätit lunch på Hemmingsway’s stamkrog La Bodegita del Medio i Havana, där många kändisar har lämnat sina autografer på väggarna. Vi har sovit luxuöst i Maharaja palats i Jaipur, och vi har plågat oss igenom en natts vietnamesisk tågtortur i en ”hard-sleeper” kupé från bergstaden Sapa till Hanoi. Vi har upplevt graciösa Thaidansöser och promenerat i det gyllene kungapalatset Grand Palace i Bangkok. Vi har ätit på lyxrestauranter i flera länder, men vi har också ätit på landsortsrestauranter i Nordvietnam, där det inte var en bra idé att besöka toalett och kök innan måltiden.

Sjukdommar kommer som berg och försvinner som droppar (thailändsk ordspråk)

Utöver den rena turistupplevelsen var det meningen att resedeltagarna skulle få en inblick i hälsovården i de områden vi besökte. Vi har också försökt att bilda oss en uppfattning om de sociala, utbildningsmässiga och ekonomiska förhållandena. Också om sjukdomsspektrat och hälsosystemets organisation, dimensionering, struktur och ekonomi. Om sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden och utbildning, utvecklingsmöjligheter och problem, etc. Officiella representanter vill oftast visa fram det bästa, men jag tycker det är viktigt att se och förstå det dagliga livet för huvuddelen av innevånarna. Vi har av den anledningen gjort studiebesök på både universitetssjukhus och landsortskliniker, hos professorer och alternativmedicinare. Vi har besökt privata hem i Beijing’s gamla hutonger, och vi har varit hos landsbygdsbefolkningen, där grisarna hade eget bås i husets kök. På Cuba besökte vi en vänlig distriktsläkare i Las Terrazas. Han använde klinikens autoklav till att baka bröd i. Till varje resa har producerats ett medicinskt bakgrundsmaterial, som finns på Internetet: www.smedebol.dk

Ingen blir en bra läkare förrän han har fyllt en kyrkogård (västvietnamesisk ordspråk)

På våra reser har vi mött många intressanta och kunniga människor, som har delgivit oss sina kunskaper till oss. Vice hälsoministern på Cuba höll möte med oss i Det Cubanska Hälsoministerium – han var lite nervös för att vår present till honom kunde vara en bomb; men det var två ljusstakar (stearinljus använder man på Cuba mest i samband med dödsfall!). Ordföranden för Dansk Vietnamesisk Förening, som också är överläkare i mikrobiologi, reste med oss i Sydvietnam och informerade oss bl.a. om det fleråriga samarbetet med DANIDA och Barnsjukhus No. 1 i Ho Chi Minh City. Ambassadörfrun i Beijing inbjöd oss till samtal om hälsorelaterade ämnen och alternativ kinesisk terapi i ambassadens matsal. I Nordvietnam besökte vi det svenskstödda sjukhuset i Uong Bi; chefsläkaren, som hade gått på samma gymnasieskola som Prins Henrik, berättade om operationer under mycket primitiva förhållande under Vietnam-kriget. Ofta opererade man nästan utan anestesi och använde tråd från amerikanska fallskärmslinor som suturer. Vi har också blivit mycket officiellt mottagna på det stora Beijing Hospital, som har en speciell avdelning till kommunistpartiets toppar. Chefsläkaren var flankerad av 4 seniorläkare då han introducerade sjukhuset, och mycket överraskande kunde han tala danska – han hade arbetat 2 år på käkkirurgiska avdelningen på Universitetssjukhuset i Århus. Resedeltagarna har också haft möjlighet att bekanta sig med förhållandena på Barbados General Hospital, där anestesi-läkaren visade runt, och att få en inblick i läkararbetet på dom stora Royal Caribbean Cruise Line kryssningsbåtarna.

Det finns fyrtio sorters vansinne, men bara ett sorts förnuft (afrikanskt ordspråk)

Våra ögon har öppnats för att situationen i andra länders hälsosektorer ofta är mycket mera ödmjuka än i Skandinavien. Vi har besökt ett barnsjukhus i Mekongdeltat, där vi endast med sjukhusdirektörens stora motvilja, fick tillåtelse att se de rum, där de kronsikt sjuka barnen vårdades under mycket deprimerande förhållanden – ofta med 2 barn i samma säng, som är standard på många sjukhus i Vietnam. Längre ute i deltat kom vi till en distriktsläkarmottagning som bl.a. tog hand om ca. 10 förlossningar om året. Vid ev. problem placerade man patienten i en likkisteliknande låda, som transporterades efter en motorcykel till närmaste sjukhus. I Nordvietnams berg gick vi oanmält och besökte ett distriktsjukhus i Sapa, där patienterna huvudsakligen kommer från de etniska minoriteterna Tai, Thai, H'mong och Dai. Vi blev mycket vänligt mottagna och blev inbjudna till att besöka operationsrummet under en pågående operation. Efteråt fick vi ett brev om att sjukhuset önskade suturer och pengar till reparation av rörsystemet i byggnaden. Vi lyckades insamla 3500 suturer till Sapa Hospital, men inga pengar. Vi har också donerat medicinsk utrustning till fattiga kliniker i Kambodja.

Vid allvarlig sjukdom: tilkalla 3 läkare (östkinesisk ordspråk)

En cubansk distriktsläkare berättade att på grund av de hårda ekonomiska förhållandena på Cuba, har man börjat med att använda ”grön medicin”. Läkarna odlade själva många av de örter som användes. Vi har sett traditionella naturmedicin- och akupunktursjukhus i Beijing, Saigon och Hanoi; här fick vi prova koppning och fick se tvångsbehandling av narkomaner, som var fixerade till sina sängar. Sjukvårdsutskottet från ett danskt län hade också besökt stället och tackade i gästboken ”för vänlig mottagning och för inspiration till verksamheten i hemlandet”! I Indien var vi på besök på ett homeopatisk sjukhus, en ayurveda-klinik, ett stort offentligt sjukhus i Jaipur och ett supermodernt hjärtkirurgisk specialistsjukhus i New Delhi. Chefen är livläkare för den indiske

presidenten, och vi har fått ett intryck av livsvillkåren för rika och fattiga indier. Vi hörde om de indiska ”sterilisation camps”, där en kirurg kan göra 48 kvinnlig laparoskopiska steriliseringar på 2 timmar. På den neurokirurgiska avdelningen på det stora SMS Hospital i Jaipur, berättade sjukhusdirektören, att överbeläggningen konstant var 100-200% , och att patienterna låg överallt, i sängar och på madrasser på golvet.

En idiot är guld värd för den kloke (sydafrikansk ordspråk)

Kontrasterna i den tredje världen är mycket stora. I Cape Town besökte vi den ena dagen det moderna Groote Schuur sjukhuset, där den första hjärttransplantation ägde rum i december 1967. Både donator- och recipient-hjärtat från denna berömda operation är utställda i formalin. Nästa dag besökte vi ett Primary Health Care Center i den svarta stadsdelen Khayalitz, där resurserna och terapin är på U-landsnivå. I Johannesburg såg vi det moderna privata Milpark Hospital med ett ”state of the art traumecenter”, och därefter besökte vi ett filantropisk AIDS hospice, där man vårdar döende föräldralösa- och efterlämnade barn under 6 år. Vi blev alla förskräckta över att se, vilket enormt mänskligt och hälsovårdsmässigt problem AIDS utgör i det sydliga Afrika. Över 20% av sydafrikanska sjuksköterskeelever är HIV-positiva. I Indien såg vi landsortsläkare, som praktiserar under mycket primitiva villkor och det ultramoderna hjärtcentret Escort Heart Reserch Center, där de nyaste metoderna är tagna i bruk. I Sydafrika finns det en häxdoktor – sangoma - för varje 200 :de innevånare, och det är en viktig ingrediens i sjukdomsbehandlings erbjudandet. På Cuba är det liknande ”behandlare” med utgångspunkten i den afro-cubanska religionen Santeria. Och i Beijing står försäljarna av hajbroskpreparat och reklamerar om sina produkter utanför canceravdelningarna. Också i Vietnam är naturmedicin och alternativmedicin ett markant inslag i befolkningens erbjudande på hälsomarknaden.

Du skall inte ta bort flugan på din väns panna med en yxa (nordkinesisk ordspråk)

Som läkargrupp lyckas det ofta att få tillåtelse att besöka lokaliteter som normalt inte är öppna för allmänheten. Vi har flera gånger blivit väl mottagna på ett stort barnsjukhus i Beijing, och har fått besöka intensivvårdsavdelningen. Jag fick vår kinesiska guide till att översätta en skylt på dörren till avdelningen: ”Besök förbjudet!. Föräldrar får endast besöka sina barn 1 gång per vecka !”. Vi har haft lyckade möten med ministerråd och annan personal på danska och svenska ambassaderna i Hanoi, Beijing, New Delhi och Pretoria. Vi har varit på den stängda avdelningen på ett stort mentalsjukhus i Hanoi, och sett hur en förnuftig och välutbildad läkare var deprimerad över de fysiska ramar han kunde erbjuda patienterna: rum med 20-30 tättstående sängar och isoleringsrum, som närmast liknade fängelseceller. Trinidad General Hospital på Cuba, har också stora sjuksalar med plats för 20-30 patienter – en för män, en för kvinnor, en för nyopererade och en avdelning för barn. I Kambodja studerade vi de hälsorelaterade och sociala problem som följer av de många minskadorna: vi såg mycket dåliga förhållanden på det offentliga sjukhuset i Battambang, men bättre förhållanden på det privata italienska ”Emergency Hospital for War Victims”. Och på Röde Korsets protesverkstad såg vi barn och vuxna träna sina nya proteser.

Också en god häst kan inte bära två sadlar (östkinesiskt ordspråk)

Det har varit intressant att få ett intryck av villkåren, som våra kollegor arbetar under i andra länder. Vi har besökt det medicinska universitetet i Santa Clara på Cuba, och fått uppfattningen av

en välfungerande cubansk medicinsk utbildning – man utbildar faktiskt många studerande från fattiga länder och exporterar flera tusen cubanska läkare till utlandet. Sista året erbjöd man faktiskt litet provocerande att läkarutbilda en grupp fattiga amerikanare från USA's storstäder som ett slags utvecklingshjälp! Sannolikt är det trist att arbeta i ett sjukhusväsen som är i en mycket svår ekonomisk situation som det cubanska, och många anställda söker extra inkomster inom andra arbetssektorer. Detta illustreras av en cubansk vits: Cuba's mest berömda barnhjärtkirurg fick mardrömmar och problem med nattsömnen. Varje natt drömde han, att han var hotellpiccolo och släpade koffertar för turister på ett stort hotell i Havana. Det gick till slut ut över hans arbetsförmåga, och han konsulterade en psykiater för att få hjälp. Psykiatern lyssnade på hans historia, och diagnosen var klar: "Du lider av storhetsvansinne!".

Jag älskar dig som ett svin älskar gytja (västindiskt ordspråk)

Vi har fått spännande kulturella upplevelser under främmande himmelstreck; vattendockteater i Hanoi är en unik vietnamesisk teaterform, och Pekingoperan är också en säregen upplevelse. I Hanoi har vi upplevt att sitta på första bänk i det flotta gamla franska operahuset till "Orfeus och Eurudike" för 50 kr., men vi fick betala 1700 kr. för platserna i bakersta raden till den stora open-air uppförandet av "Turandot" i Den Förbjudna Staden. I Havana var vi på nattklubben "Tropicana" och såg 150 vackra dansande flickor uppträda. Och i Sun City vid Johannesburg såg vi showen i "The Palace of the Lost City" och åt middag i Crystal Court Där är taket dekorerat med en gigantisk kristallkrona. Vi har sett mogulernas palats i Rajasthan och varit på safari i Pilanesberg National Park, där vi bl.a såg lejonens paringsdrift.

Döden är fattigmans bästa läkare (västthailandskt ordspråk)

Att vara reseledare ger många alternativa "spännande" upplevelser: jag har efterlyst resedeltagare på rungande danska över högtalarsystemet på flygplatserna Heathrow och Bangkok. Väskor har kommit bort på vägen till Kina och kom fram först, när vi nästan skulle tillbaka hem: En flygbilljet försvann mellan Hanoi och Bangkok, en resedeltagare föll i en krokodilfylld flod i Kambodja, men vi fick upp honom mycket snabbt. Ett äkta par försvann 1 timme efter ankomsten till Beijing och en annan äldre resedeltagare kom bort i Sommerpalatset. I nämnda fallet var det intressant att uppleva de övriga resedeltagarnas stora oro, som nästan manifesterade sig i aggression mot reseledaren med ett krav om "att gör något". Hur kan man hitta en person ibland Beijing's 11 miljoner? Två äldre herrar försvann i Cuba's kolsvarta djungel. Men efterhand har jag lärt mig att ta det lungt, för vi har fram till nu alltid funnit de bortkomna igen. Det kan bli svettigt att ankomma till Zürich's flygplats med 60 människor, och så inte bli mött som avtalat. Det kan också bli svettigt när en av resedeltagarna konsekvent bortser från rådet om att endast dricka mineralvatten från flaska. Han hade en teori om, att hans mage skulle härdas. Det medförde dålig mage - "Delhi belly" - på större delen av resan. En resenär fick för mycket alkohol att dricka på flyget, och hotades med att bli omhändertagen av polisen vid ankomsten till Bangkok. Men för övrigt är det positivt att vi inte har upplevt allvarliga sjukdommar eller olyckor på resorna.

Nektar bliver till gift, om det sparas för länge (indiskt ordspråk)

Som gammal 68:a, som i studenttiden deltog litet i Vietnamdemonstrationerna, och ropade "Ho-Ho-Ho Chi Minh" framför den amerikanska ambassaden, och hörde om Mao's "vidunderliga kulturrevolution", och följde med i Castro's och Che Guevara's spännande upplevelser i Mellanamerika och sympatiserade med kampen mot apartheid i Sydafrika, har det varit spännande

att ha möjligheten att på ett sätt ”återuppleva” denna period och denna gång sätta sig djupare in i de historiska fakta. Det har också varit en förnöjelse att arrangera resor som till 100% finansieras av resenärerna utan bidrag från läkemedelsindustrin eller andra. Det har varit mycket positivt att försöka ge en del av den skandinaviska hälsovårdspersonalen mer kännedom och förståelse om levnadsvillkåren för människorna i den tredje världen. Jag hoppas och tror, att detta har lyckats i rimlig grad.

Den, som står tidigt upp, får en dag gratis (kinesiskt ordspråk)

På en resa till Kambodja deltog vi tillsammans med president Hun Sen, drottningen, hälsovårdsministern och andra honoratiores i invigningen av en ny byggnad på Kantha Bopha Hospital, som drivs av en mycket entusiastisk schweizisk barnläkare. Då jag en annan gång hade arrangerat en studieresa för sjuksköterskor till Kina hade vi i programmet ett möte med förmannen, viceförmannen och generalsekreteraren för det kinesiska sjuksköterskeförbundet, som har 340.000 medlemmar. Vi har också haft möjligheten att hälsa på Beijings borgmästare. Att resa ut och med egna ögon uppleva andra folkslag är ofta lärorikt. Språkskillnanden kan ge roliga förvecklingar. Den tidigare franska presidentfrun Madame Mitterand blev en gång intervjuad av en engelsk journalist, som slutade med att fråga: ”Madame Mitterand, in your opinion – what do you consider most important in life?”. Och efter lång betänketid kom svaret: ”A penis!, a penis!”. Journalisten blev mycket förvånad, ända tills det gick upp för honom att hon försökte att säga; ”Happiness!”

Det du hör, det glömmet du, Det du ser, kommer du ihåg. Det du gör, förstår du ! (kinesiskt ordspråk)

Textbox 1.

Den danske överläkaren Martin Smedebøl har i de senaste 10 åren arrangerat **studieresor för läkare och sjuksköterskor**.

Över 1000 har deltagit i resorna.

De **kommande resorna** går till Yangtze-floden i oktober, Cuba i november, Beijing till Nyår, Kambodja och Laos i februari och Indien i april.

På programmet har det också varit **motorcykelresor** i Vietnam, Indien och Kina – Läkare utan bromsar!

Mer information finns på **www.smedebol.dk**

Textbox 2.

1. Hur många % av sydafrikanska sjuksköterskeelever är HIV-positiva?
2. Vad beräknas som existensminimum (\$ per dag per person)?
3. Vad är moxibustion?
4. Vilket land utbildar flest läkare i förhållande till befolkningsmängd?
5. Hur många av Kambodjas 462 läkare överlevde de 3 årens styre under Pol Pot?
6. Vad är ayurveda?

Svar: 1: 22% 2: 1 \$ (över hälften av världens befolkning må klara sig för mindre) 3: kinesisk akupunktur med förbränning av örter 4: Cuba 5: 54 6: indisk folkmedicin